

การพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง

The community Development with Multi Network Co-operation according to the Sufficiency Economy Philosophy in Lampang Province

โดย : พระครูสังวรสุตกิจ, ผศ.ดร.

สังเคราะห์โดย: ดร.อภิษฎา ศรีเครือคง

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎี การมีส่วนร่วม และ เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ในจังหวัดลำปาง
2. เพื่อเสนอรูปแบบการมี ส่วนร่วมและการพัฒนา ชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชนในจังหวัดลำปาง

ภายในฉบับนี้:

วัตถุประสงค์การวิจัย	1
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	2
เครื่องมือและวิธีการ	3
ผลการวิจัย	4
องค์ความรู้ที่ได้รับ	4
วิจารณ์	4

บทนำ

นับตั้งแต่รัฐบาลไทยได้ทำ การพัฒนาประเทศโดย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติตามแนว ทิศทางการพัฒนาประเทศแบบ เศรษฐกิจทุนนิยม ประชาธิปไตย โดยเน้นการ พัฒนาทุนทางวัฒนธรรมอย่าง ต่อเนื่อง เพื่อมุ่งหวังให้ ประชาชนคนไทยได้อยู่ดีกินดี มีสาธารณูปโภคที่ครบครัน ด้วยความสะดวกสบายมา ตลอดถึงศตวรรษ ซึ่งก็ สามารถพบได้ว่าความมุ่งหวัง ดังกล่าวได้ประสบ

ความสำเร็จมาแล้วระดับหนึ่งทำ ให้ประชาชนคนไทยได้รับการ บริการน้ำประปา ไฟฟ้า รวมถึง สิ่งอำนวยความสะดวกจำนวนมากที่พัฒนามากขึ้นตาม เทคโนโลยีของโลกตะวันตก ได้แก่ รถยนต์ เครื่องทุนแรงทาง การเกษตร เครื่องซักผ้า โทรศัพทมือถือ โทรทัศน์ ที่มีอยู่ ประจำทุกครอบครัว หรือมี หลายๆ เครื่องในแต่ละบุคคล และแต่ละครอบครัว ในทาง กลับกัน ความคุ้นเคยกันของคน ในสังคมได้หายไปจากชุมชน

และในขณะที่เดียวกันความสงบ สุขของสังคมก็หายไปพร้อมกับ คนรุ่นหนุ่มสาว อัน เนื่องมาจากความต้องการในการ แสวงหาปัจจัยคือเงิน เพื่อ ตอบสนองต่อความต้องการ อุปกรณ์เทคโนโลยีดังที่ได้กล่าว มา ดังจะเห็นได้จากดัชนีความ มั่นคงของมนุษย์ที่ตกต่ำมากที่สุด คือ ด้านมิติครอบครัว และสิทธิ และความเป็นธรรมซึ่งมีค่าน้อย ที่สุด ซึ่งก่อให้เกิดสังคมเห็นเชิง ประจักษ์ได้ว่า “ความเจริญไม่ใช่ สิ่งที่ดีเสมอไป เพราะถ้าเจริญ แบบไม่มีปัญหาก็จะมีปัญหา มาก ขึ้นอย่างเมืองไทยเจริญขึ้น แต่ ความสุขกับน้อยลงตลอด”

จากการรายงานของกระทรวงการ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์ พบว่า ค่าเฉลี่ยมิติความมั่นคง ของมนุษย์ทั้งหมด ๙ ด้าน ได้แก่ ที่ อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย การศึกษา การมีงานทำและรายได้ ความมั่นคง ส่วนบุคคล ครอบครัว การสนับสนุน ทางสังคม สิทธิและความเป็นธรรม และการเมืองและธรรมาภิบาล ซึ่ง จังหวัดลำปางมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับภาคในด้าน ครอบครัว

แนวคิด ทฤษฎี การพัฒนาชุมชน

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการสร้างพลังของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายต่อการพัฒนาชุมชน หรือแก้ไขปัญหาของชุมชน เกิดผลของการเรียนรู้ คือ พลังความรู้ การตัดสินใจ และความสามารถในการพัฒนาชุมชนหรือสังคมอย่างยั่งยืน และกระทบผลประโยชน์อย่างเป็นระบบ โดยเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง

การพัฒนาชุมชน หมายถึง การพัฒนาความคิด ความสามารถของประชาชนให้เกิดความเชื่อมั่น ช่วยเหลือตนเอง เพื่อนบ้าน และชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยความ

ร่วมมือของราษฎรและภาครัฐความหมายของการพัฒนาชุมชน

“การพัฒนาชุมชน” เป็นกระบวนการซึ่งดำเนินไปด้วยความร่วมมือกำลังของราษฎรเองกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อปรับปรุงสภาพทำเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมชุมชนนั้นๆ ให้เจริญยิ่งขึ้นและผสมผสานชุมชนเหล่านั้นเข้าเป็นชีวิตของชาติและเพื่อให้ราษฎรสามารถอุทิศตนเอง เพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติอย่างเต็มที่

แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน

จิรพรรณ กาญจนจิตรา กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนมีแนวความคิดมูลฐานอยู่ ๓ ประการคือ

๑. การช่วยเหลือตนเองและการช่วยเหลือเพื่อให้สามารถช่วยตนเองได้ (Self - Help and Self - Help) ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องช่วยตัวเองในรูปของแรงงาน วัสดุ และทรัพย์สินเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตน หากเกินความสามารถรัฐบาลจึงจะให้การสนับสนุนตามสมควรการช่วยเหลือตนเอง
๒. การพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ (Holistic Program) มีความหมายว่า ปัญหาชุมชน

หรือของประเทศไม่อาจแก้ไขได้โดยวิธีใดวิธีหนึ่งหรือโดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะเท่านั้น แต่จะต้องเป็นการประสานปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเป็นการประสานงานของวิธีการหลายวิธีการและหลายด้าน

๓. การพัฒนาชุมชนเป็นการดำเนินงานที่เริ่มจากท้องถิ่นชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาประเทศ (The Mainstream of National Development)

สนธยา พลศรี การพัฒนาชุมชนมีแนวคิดที่สำคัญ คือ

๑. คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชน
๒. การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการเปิดโอกาสในการได้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบของชุมชน
๓. การช่วยเหลือตัวเอง ของชุมชนเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชนและชุมชน
๔. การใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นการรักษาประโยชน์ของทรัพยากรภายในชุมชน
๕. การริเริ่ม ของประชาชนในชุมชนเป็นการพัฒนาชุมชนที่เกิดจากความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

กระบวนการพัฒนาชุมชน

นักสังคมวิทยาและนักพัฒนาชุมชนได้จำแนกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาชุมชนเอาไว้หลายขั้นตอนและมีความแตกต่างกันออกไป แต่อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการพัฒนาชุมชนมีขั้นตอนที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. การศึกษาชุมชน
๒. การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน
๓. การจัดลำดับความต้องการและปัญหาชุมชน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗ เน้นการพัฒนาประเทศที่ต้องสร้างพื้นฐานความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่โดยเน้นความหมายของการพอมี พอกิน ซึ่งอธิบายว่า “พอเพียง” คือ ๑) พอประมาณ ๒) ชื่อตรง ๓) ไม่โลภมาก และ ๔) ต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น อันเป็นการแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ของประเทศตามพุทธธรรม การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขั้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียวโดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วยก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆขึ้นซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด

แนวความคิดโครงสร้าง-หน้าที่นิยมของพาร์สัน

แนวความคิดของพาร์สันประกอบด้วย
คตินิยมด้านปรัชญา ๓ ด้าน คือ

๑. อรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) คือ เป้าหมายของการกระทำทั้งหลายอยู่ที่ความสุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมาก

๒. ปฏิฐานนิยม (Positivism) อยู่ที่ว่า อะไรที่ทดสอบได้จึงจะเป็นจริง

๓. จิตนิยม (Realism) หรือ อุดมการณ์นิยม คือ ความเป็นจริงเป็นสิ่งสมบูรณในตัว อาจเป็นมโนคติหรือเป็นจิตก็ได้

แนวคิดโครงสร้าง-หน้าที่นิยมของเมอร์ตัน

เมอร์ตันคิดว่า ๑) ของแต่ละอย่างทางสังคมอาจไม่มีหน้าที่ต่อสังคมก็ได้ ๒) ของทางสังคมบางอย่างอาจมีหน้าที่หรือไม่มีหน้าที่ชัดเจน ของบางอย่างอาจมีหน้าที่หรือไม่มีหน้าที่อย่างแอบแฝงก็ได้ สรุปได้ว่า สิ่งทางสังคมอาจแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ ๑) มีหน้าที่ชัดเจน ๒) มีหน้าที่แฝง ๓) ไม่มีหน้าที่ชัดเจน ๔) ไม่มีหน้าที่

อย่างแอบแฝงต่อบุคคล กลุ่มบุคคล สังคม และวัฒนธรรม

ความเป็นเอกภาพเชิงหน้าที่ของระบบสังคม (Functional Unity of Social System) บูรณาการเป็นความต้องการจำเป็นพื้นฐานของระบบสังคมจริงหรือไม่ ปัญหาอยู่ที่ว่าบูรณาการระดับไหนที่สังคมต้องการเพื่อให้สังคมอยู่ได้ ปัญหานี้ควรมีการศึกษาตัดสินกันด้วยข้อมูลสนามแต่ละสังคมอาจต้องการบูรณาการระดับต่างกัน

แนวคิด ทฤษฎี การมีส่วนร่วมภายใต้พหุภาคี

การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนคือการให้ประชาชนของชุมชนนั้นเป็นผู้สำรวจปัญหาวิเคราะห์หาสาเหตุปัญหา แล้วร่วมคิด ร่วมกันวางแผน และร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยกัน ไม่ใช่ให้คนภายนอกกำหนดให้หลังจากประชาชนของชุมชนได้ดำเนินการร่วมกันแล้วผลประโยชน์ที่ได้รับจะมีการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องมีเงื่อนไขที่

สำคัญอย่างน้อย ๓ ประการ คือ
๑. ประชาชนจะต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม
๒. ประชาชนมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม
๓. ประชาชนต้องเต็มใจต่อการมีส่วนร่วม
หลักการของการมีส่วนร่วมในความหมายของการบริหารจัดการจะมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับ “การตัดสินใจ” นั่นคือการมีส่วนร่วมนั้นๆ ได้นำไปสู่การตัดสินใจใดๆ อย่างมีคุณค่าและอย่างชอบธรรมหรือไม่ ซึ่งในภาษาอังกฤษจะใช้คำว่า

“Meaningful Participations” คือ การมีส่วนร่วมนั้นๆ ได้นำไปสู่การพิจารณาตัดสินใจ หากสมเหตุสมผลต้องมีความชอบธรรมก็นำไปปฏิบัติ หากผู้มีอำนาจคิดว่าไม่เหมาะสมก็ต้องอธิบายได้โดยมีมาตรฐานแห่งความชอบธรรม (Legitimacy) ในการตัดสินใจนั้นๆ ที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับได้ ที่อาจจะขัดกับผลของการมีส่วนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง” ใช้รูปแบบงานวิจัยแบบ ผสมผสานวิธี (Mixed Research Method) โดยมีการรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative) และเชิงคุณภาพ (Qualitative)

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เสนอข้อมูล ดังนี้ ๑) สถานภาพส่วนบุคคลและปัจจัยทางด้านสังคม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ข้อมูลเกี่ยวกับความเข้าใจของประชากรต่อการพัฒนาทุนมนุษย์วิถีพุทธในการบริหารองค์กรเพื่อรองรับประชาคมอาเซียนใช้การ

วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) และสรุปเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปางเพื่อที่จะสร้างเป็น Best Practice

ผลการวิจัย

๑) แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม และเศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชนในจังหวัดลำปาง การมีส่วนร่วม/การมีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๒) รูปแบบการมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดลำปาง พบว่าควรมีการมีการวางแผนการพัฒนาชุมชนด้วยหลักพุทธธรรม อันได้แก่หลักอปริหานิยธรรม โดยมีแนวทางปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดการร่วมมือกันพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยวิธีการหมั่นประชุมกันเนืองนิจ มีการพร้อมเพรียงกันประชุม โดยไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติ และไม่เลิกสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติไว้แล้ว และรับฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี โดยใช้เครื่องมือที่นำมาพัฒนาตัวบุคคลเป็นสำคัญด้วยหลักสสารานิยธรรม

วิจารณ์

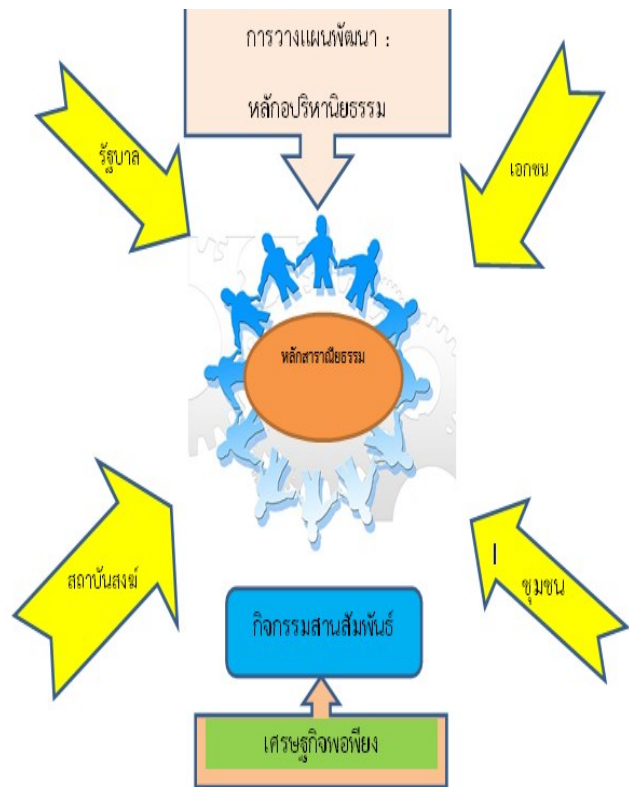
การวางแผนการพัฒนาชุมชนด้วยหลักพุทธธรรม อันได้แก่หลักอปริหานิยธรรม โดยมีแนวทางปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดการร่วมมือกันพัฒนาชุมชนแบบพหุภาคีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยวิธีการหมั่นประชุมกันเนืองนิจ มีการพร้อมเพรียงกันประชุม โดยไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติ และไม่เลิกสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติไว้แล้ว เช่น บ้านเมืองจะสงบสุขได้ ทุกคนจะต้องเคารพระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ของชุมชนและสังคมตามความพอใจของตนหรือของกลุ่มโดยคำนึงถึงความถูกต้องตัวอย่างด้วยการเคารพนับถือผู้ใหญ่เคารพ และรับฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี การปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสามารถทำได้โดยยึดหลักสายกลาง ไม่ประหยัดจนตระหนี่ถี่เหนียว หรือฟุ้งเฟ้อจนเกินความจำเป็น กล่าวคือ ประหยัดในทางที่ถูกต้อง และลดละความฟุ้งเฟ้อ ให้รู้จักคำว่า "พอเพียง" ทำ

อะไรด้วยสติ มีความรอบคอบระมัดระวัง ดำรงชีวิตอย่างสมถะและสามัคคี ซึ่งจะนำพาตนเองและประเทศชาติให้รอดพ้นจากภาวะวิกฤตต่าง ๆ และนำพาชุมชน สังคมและประเทศชาติไปสู่ความมั่นคงและความสุขได้

บรรณานุกรม

พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓.
สุเมธ ดันติเวชกุล. **หลักการ หลักธรรม ตามรอยพระยุคลบาท**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๘.
“-----”. **การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริ**. กรุงเทพมหานคร: กองประชาสัมพันธ์ สำนักผู้ว่าการการประปาส่วนภูมิภาค, ๒๕๔๒.

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

“-----”. ๒๐๙ คำสอนพอเศรษฐกิจพอเพียง หนังสือเฉลิมพระเกียรติเฉลิมฉลอง

พระชนมายุ ๘๑ พรรษา. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๑.

สุนัย เศรษฐบุญสร้าง. **แนวทางปฏิบัติ ๗ ขั้นสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงจากแนวปฏิบัติสู่แนวคิดทางทฤษฎีของเศรษฐกิจพอเพียง**.

กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่นจำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐.

อภิชัย พันธเสน. “พุทธเศรษฐศาสตร์”. ในการสัมมนาทางวิชาการโครงการปราชญ์เพื่อแผ่นดิน ครั้งที่ ๒ เรื่องฐานปัญญาไทยในโลกสากล. จัดโดยราชบัณฑิตยสถาน กระทรวงศึกษาธิการ และศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๓.